

Etikai stratégiák a korrupció elleni küzdelemben*

1. Bevezető gondolatok

A tapasztalatok azt mutatják, hogy a korrupciós része az emberiség történetének. A korrupció viszsaszorítását, annulálását különböző mozgalmak, forradalmak, ideológiai irányzatok, politikai szereplők tűzték programjuk zászlójára¹, azonban ezt a sajátos „társadalmi környezetszennyezést”² nem sikerült megszüntetni. A jogi szabályozási megoldások kudarcai után kézenfekvő megoldásként kínálkozik a korrupcióval szembeni küzdelemben az etika segítségül hívása.³ Ernst-Heinrich Ahlf szerint az etika eltérő szerepet játszhat a korrupció leküzdési stratégiákban.⁴ A Karl Rennstich nevéhez is köthető irányzat szerint a korrupció komoly kihívást jelent mind a társadalomban, mind az egyházban⁵ és azt csak az etika segítségével lehet hatékonyan leküzdni.⁶ Ezt a felfogást erősítik az olyan bűnügyi helyzetértékelések, melyek megállapítják, hogy a korrupciót csak hatékony ellenőrzésekkel, a megállapított hiányosságok kiküszöbölésével, konzekvens szankciókkal, és mindenek előtt (!) a jogi és erkölcsi alapok megfelelő általános fejlesztésével lehet megakadályozni illetve leküzdni.

A korrupció leküzdéséről alkotott *uralkodónak* tekinthető nézetek szerint a hatékony megoldást egy komplett *intézkedéscsomag* jelentheti⁷, s ebben kaphat szerepet az etika, mint a visszaszorító, megelőző intézkedések egyike.⁸ E felfogásban tehát az etika *redukált* szerepre „kárhozottat”. Említésre méltó egy újabb kezdeményezés, amely az ún. *értékmenedzsment*⁹ intézkedési javaslatait szedi csokorba és strukturális¹⁰ szempontból ösztönzi az érintett vállalatokat a korrupció leküzdésére. Elmondható tehát, hogy a korrupcióval szembeni mindhárom fent említett fellépési mód – bár különböző intenzitással, de – etikai eszközökhöz nyúl.¹¹

Közismert, hogy a Transparency International (TI) 1995 óta¹² úgynevezett rangsorolást végez a Corruption Perception Index (CPI) alapján. Ez alapvetően az üzleti szféra becsléseit tartalmazza egy kezdetben 0-tól 10, manapság 0-tól 100 pontig terjedő skálán, amelynek segítségével, külföldi beruházások/jogügyletek esetén meg lehet ítélni az adott célország korrupció-fertőzöttségét. A kulcskérdés így hangzik: milyen mértékben kell egy vállalatnak nemzetközi üzletkötések során a meg-

* A tanulmány a Bólyai János Kutatói Ösztöndíj (2012-2015) támogatásával készült.

vesztegetés eszközehez nyúlni azért, hogy a befektetési célszágban megbízáshoz juthasson?

A Korrupciós Percepció Index alapvetően az „adok-oldalra” van kiélezve, az 1999-től használatos ún. Bride Payers Index (BPI) a „kapok-oldalt” veszi górcső alá. A BPI készség az állami intézmények részéről a megvesztegetések és az előnyök elfogadására. A Vesztegetési Index (BPI) lényegében a megvesztegetésre vonatkozó felmérés, amely 22 országot¹³ rangsorol vállalataik külföldi üzleti tevékenységük során mutatott megvesztegetési hajlandóságuk szerint.¹⁴ Évek óta az északi államok (Finnország és Dánia), illetve az angolszász országok (pl. Ausztrália) szerepelnek az első helyeken, mint alacsony megvesztegetési hajlandóságot mutató térségek, ugyanakkor rendre sereghajtó pozíciót érnek el –, tehát a megvesztegetésre leginkább fogékonyak – az afrikai kontinens országai. Egyesek szerint mindez igazolja a vallási előírások (kulcsszó: protestáns etika) jelentőségét, illetve a politikai/társadalmi változások szükségességét.

2. Jogpolitikai elvárások

A jogpolitika nem hunyhat szemet a társadalmi problémák felett és aktívan közre kell működnie a kedvezőbb, korrupciómentesebb társadalmi klíma megvalósításában. Mindez természetesen politikai helyzet függvénye. A korrupció elleni harc meglehetősen kényes kérdés, mert az üldözök és az üldözöttek, a *felelősségre vonók* és a *felelősségre vontak* gyakran ugyanakkor a hatalmi elitnek a tagjai. A politikai hatalom birtokosai büntetik a politikai hatalom birtokosait, s így a dolog könnyen „családi ügyggyé” válhat, ami viszont kihat a korrupció elleni küzdelem hatékonyságára.

A korrupció¹⁵ elleni fellépést *Gulyás Gyula* szerint megnehezíti az embereknek a politika irányában mutatkozó *ambivalens* viszonya: egyfelől a korrupciót a politikai rendszer szerves részének tekintik¹⁶, másfelől teljes erővel tiltakoznak ellene.¹⁷ A korrupcióellenes harcot meghirdető politikusoknak a jogi eszközrendszer mellett *erkölcsi legitimitációra* is szükségük van ahhoz, hogy *antikorrupciós* küzdelmüket siker koronázza.¹⁸ A zéró korrupciót hirdető politikusok azonban könnyen saját ígéreteik foglyává válhatnak, s gyors és visszafordíthatatlan *legitimitásvesztést* szenvedhetnek el.

Jogpolitikai célként jöhet szóba a korrupció ki-gyomlálása a közszférából.¹⁹ Az államapparátusban dolgozó hivatalnok megvesztegetése esetén nem elégséges a korrupciós tisztviselőnek az eltávolítása, hanem a magánszférában történő foglalkoztatására is kiható szankcióval kellene sújtani.²⁰ Mivel a korrupciós hivatalnok jogellenes „szolgáltatást” az „adományozó” magáncég búsás fizetésű álláshellyel honorálhatja, ezért a munkavállalást nemcsak a közszférában, hanem a korrumpáló privátcégnél is

tilalmazni kellene. Kiemelt feladat a különböző szintű népképviselői szervezetekben (pl. országgyűlés) képviselői státuszú személyek fokozott büntetőjogi felelősségének előírása. Továbbgondolásra érdemes a pénzmosás deliktumának²¹ minden vesztegetési tényállásra mint elő-cselekményre történő kiterjesztése.

Egyes vélemények szerint a korrupciós bűncselekményekkel szembeni harc hathatós eszköze lehet, ha ezek a kriminális magatartások nem évülnek el. Véleményem szerint egy ilyen tartalmú szabályozással a jogalkotó olyan útra lépne rá, amely hosszú távon nem erősítené, sőt kifejezetten gyengítené a jogállami büntető igazságszolgáltatást. Ugyan vitathatatlan, hogy a korrupciós deliktumok magas látenciájúak²² (mivel ún. áldozat nélküli bűncselekmények), de azzal nem nő a felderített esetek száma, ha a korrupciós aktus perfektuálódását követően 15-20 év múlva próbálunk bizonyítani egy adott esetben néhány másodperc alatt lejáratott kenőpénz átadást. Mindez legfeljebb növelné a Justizmord-ok számát és csak tépázná a bíróságok tekintélyét.

Célravezetőbbnek tartom a *koronatanú-szabályok* újragondolását²³ és szabályozási könnyítések megadását. Bizonyára fokozná a korrupciós-bűncselekmények esetén a *tanúzási hajlandóságot* (akár az önfeljelentést) és a tanú (elkövető) *emlékezőképességét*. A vádalku jelenleg meglehetősen mérsékelte szerepet tölt be és nemcsak a terhelt, de még a védők számára sem igazán átlátható. Egy *transzparensőbb vádalku* rendszer – ha nem is a megrogzított konok bűnelkövetők, de – a bűnbánó típusú elkövetőknél minden bizonnyal bizalmat ébreszthetne. Jelenleg a hatóság iránti bizalom hiányzik mind a terhelt, mind a védői oldalon. Büntető anyagi kódexünk – véleményem szerint – nem ösztönzi a vesztegetőt a hatóságokkal való együttműködésre. A Btk. korrupciós deliktumokat szabályozó XXVII. fejezetében ugyanis a törvényhozó csak a büntetés korlátlanul enyhítését – különös méltánylást érdemlő esetben mellőzhetőségét – kínálja fel a bejelentő elkövetőnek.²⁴ Míg korábban a hatósághoz forduló vesztegető ex lege büntetlenséggel számolhatott, jelenleg így már bíróságfüggő, hogy ki, milyen privilégiumban részesül. Tény, hogy a GRECO²⁵ kifejezett javaslata miatt változtatott a magyar törvényhozó a korrupciós deliktumok privilegizált tényállásain, de ez a jogalkotói lépés – véleményem szerint – elhibázott.

A whistle-blower problematika a magyar szabályozásban még kiforratlan területnek számít. Az adott szervezetre vonatkozó belső információval rendelkező whistle-blower – honi jogalkotónk terminológiájával élve: a közérdekű bejelentő²⁶ – a szolgálati titok megsértése miatt elviekben nem büntethető, de vajon melyik vezető alkalmaz szívesen egy vambert, aki ráadásul állandó Damoklész-kardot jelent a még le nem bukott korrupciós felettes számára?

3. A korrupció elleni küzdelem hagyományos etikai aspektusai

James A. Waters revideálta először empirikus módon az addig abszolút uralkodó nézetet, miszerint egyedül csak maga a személy felelős²⁷ egy szervezeten belüli morálisan helytelen viselkedéséért. Waters az Egyesült Államok Kongresszusának Tröszt-ellen Vizsgálóbizottsága előtti²⁸, az amerikai elektronikai ipar meg nem engedett ármegegyezéseivel kapcsolatos tanúvallomásokot vizsgálta. A General Electric cégkiadott egy világos Anti-Trust-direktívát, „Policy 20.5” címen.²⁹ Ezt az előírást a megcélzott kvantitatív vállalati célok elérése érdekében permanensen kikerülték. A trösztellenes-direktívához, tehát az etikai elvekhez való igazodás csak addig volt lehetséges, amíg az nem veszélyeztette a vállalati gazdasági célokat. Ezzel a „20.5 szabály” központi *vállalatetikai* problémává vált a General Electricnél.³⁰

Waters az átfogó tanúvallomások alapján hét úgynevezett *organizational blocks* (szervezeti akadályt) azonosított, amelyek az adott szereplő szervezethez tartozó és ezzel együtt korrupciós viselkedése szempontjából mérvadóak.³¹ Ezzel mindmáig zajló úgynevezett *szervezetetikai* vitát indított el. A Waters által kidolgozott szervezeti akadályok esetében a következő hét akadályról van szó (súlyossági sorrendben): hatalmi hierarchia akadály, kvantitatív teljesítményelőnyök akadály, munkafelosztás akadály, tisztázatlan prioritások akadály, csoportkohézióval kapcsolatos akadályok, szocializációs folyamatok akadály, és a korlátozott információpolitika akadály korrupciós esetek esetén.

Waters üzenete egyszerű: aki ma vállalati vagy hatósági korrupció elleni küzdelemmel foglalkozik, az nem hozakodhat egyszerűen mindig elő a „fekete bárány” példájával (miszerint a korrupciós cselekedetek egyes dolgozók individuális hibája), hanem meg kell változtatnia a cégén, vagy a hatóságon belül a szervezeti keretfeltételeket, a megfelelő *anti-korrupciós klíma* megteremtése érdekében.³²

A korrupció elleni etikai küzdelem során Ahlf szerint³³ az alábbi szempontokat kell figyelembe venni.

- A (hatalmi) hierarchia miatt a beosztottak nem emelnek szót a felettesek korrupciós viselkedése miatt.
- A hiányzó/nem tisztázott (kvantitatív) etikai (a korrupció leküzdésére irányuló) prioritások miatt kéz alatt valósulnak meg a „hangtalan” kvantitatív teljesítményelőnyök.
- A határozott csoportkohézió „kerékmentalitáshoz” vezet, és nehezen áttörhető akadályt képez a csoporton belüli korrupciós irányultság megszüntetéséhez.
- Az intézményekre/hatóságokra jellemző tipikus *információpolitika*, hogy saját szervezetükön

belül nem teszik átláthatóvá a korrupciós eseteket, s ez etikai szempontból kontra-
produktív.

- e) Nem bürokratikus – gyakran polgárbarátnak mondott – döntések és vezetési módszerek (melynek a gyakorlatát gyakran félreértik) félhomályba burkolják a korrupció elleni harchoz elengedhetetlen *ellenőrzést*. A korrupció új, alapjaiban megváltozott feltételei tekintetében (a visszaélés újfajta veszélyei, új hatalmi pozíciók, új szervezeti formák, értékváltozás stb.) kulcsszerepe van a kontrollnak a korrupció leküzdésében, ezért sűrűbb ellenőrzésekre van szükség. A hatékony korrupció elleni küzdelemhez a jövőben azonban kevésbé az *ex post* sokkal inkább az *ex ante*, azaz megelőző jellegű ellenőrzési intézkedésekre van szükség. A proaktív kontrollt ezért már a konkrét terveket megelőző szakaszban meg kell kezdeni, és állandó jelleggel, visszatérően a projekt végéig folytatni.

Az ilyen jellegű ellenőrzési intézkedések feltételezik az igazgatás átláthatóságát és publicitását. Ezzel néha ellentétben áll a hivatali (szolgálati) titok. Ezért lenne szükség új ellenőrző szervekre és ellenőrző eljárásokra.³⁴

- f) A vezetők által sugallt értékszemplétnek irányadó szerepe van a dolgozók számára, mivel a beosztottak próbálnak a főnökkel konformista módon viselkedni.³⁵ Egyes vélemények szerint ez a tendencia újabban erősödik a fiatalabb vezetői generáció körében. A helyzetet tovább rontja, hogy a viszonylag fiatal vezetők szakmai tudáshátrányukat leplezni igyekeznek (pl. a túlzottan magabiztos viselkedéssel), illetve különböző kompenzációs technikák alkalmazására kényszerülnek. Folyamatos etikai továbbképző kurzusok nélkül a vezetők etikai standardjainak további *eróziójától* lehet tartani.
- g) A romló gazdasági körülmények esetén mind a magán, mind a közszférában a szervezetek gazdaság-irányultsága fokozódik és még inkább megerősödik az a tendencia, hogy a teljesítményeket nem kvalitatív (etikai), hanem kvantitatív módon súlypontozzák és értékelik.
- h) A hibás vezetői döntések előfordulása abból a tényből fakad, hogy az *etikai prioritásszabályzás* (rendszerint) vagy teljesen hiányzik a vállalatoknál/hatóságoknál, vagy túl ködösen van megfogalmazva.
- i) Cselekményszabályozó (vállalati) *etikai kódexek*, de bizonyos foglalkozások etikai kódexének bevezetése is, intézményesen lehetőséget teremt legalábbis a korrump cselekedet célzott megemlítésére, helytelenítésére, és ez által megnehezítésére. Nem szabad azonban túlzott elvárásokat fűzni az etikai kódexekhez.³⁶

Ugyan előfordulnak olyan etikai kódexek, melyeknek a tartalma egyértelműen korrupcióellenes, s ezáltal hozzájárulnak a dolgozói etikai szenszibilitáshoz, de érdemi hatásuk csak akkor van, ha a megfogalmazott előírásokat intézményesen is lehet biztosítani. Ezért minden etikai kódexben meg kell nevezni egy ellenőrzési és apellációs fórumot, ahová az egyes esetekben fordulni lehet, s azok funkciója pontosan leírandó. Egy valós – és nem virtuális – jogositványokkal felruházott korrupcióellenes megbízott vagy etikai bizottság működtetése kifizetődő lenne.

- j) A különösen korrupcióveszélyes szakterületek/szervezeti egységek dolgozóit meg kellene kérni, hogy írják le szervezeti egységük *önképet*, melynek során egyértelműen kerüljön szóba a korrupció problematikája is. Ez a „korrupciós önaudit” segítene feltárni a szervezet korrupciógén pontjait.
- k) Az egyértelműen korrupcióveszélyes területeken támogatáshoz, tanácsadáshoz, és megfelelő segítségnyújtáshoz speciális *bizalmi emberek* alkalmazására van szükség. Ennek a javaslatnak az a célja, hogy az érintettek, akik bonyolult konfliktushelyzetben vannak, megfelelő bizalmi emberektől kérhessenek tanácsot, akik tisztában vannak az adott szervezeti egység korrupciós veszélyeivel, és jártasak a témában.

Erősíti a foglalkozásetikát, ha a dolgozók önként kötelezi magukat a korrupció elleni küzdelemre foglalkozásuk körében. Az ilyesfajta vállalás, *kvázi hippokratészi eskü* azonban jogilag nem kötelező, csupán személyes kötelezettség érvénye van. Az *önkötelezővény* explicit megfogalmazásai – pl. a korrupció konkrét megakadályozására, megfelelő feljelentés megtételére és ehhez hasonlók – ugyanakkor figyelmeztető jellegűek mások számára és kialakíthat szolidaritást is a hasonlóan gondolkodók között. Napjaink megváltozott vezetői etikaiszocializációja és opportunista alapbeállítottsága miatt nagy hangsúlyt kell fektetni³⁷ a vezetők etikai képzésére és továbbképzésére.³⁸

4. A korrupció elleni küzdelem új etikai stratégiája

4.1 Interakciós gazdaság, mint elméleti kiindulópont

A klasszikus (és a neoliberális) közgazdaságtan a piacelmélet alapján a vállalatok közötti verseny (konkurencia), azaz a *konfliktushelyzetből* indul ki. A gazdaság szereplői alapvetően ezért nem koordinálják tevékenységeiket másokkal együtt, hanem önállóan és függetlenül végzik tevékenységüket. Ilyen verseny(konfliktus)helyzetben a vállalatok számára csak másodrendű, hogy saját reputációjukra ügyeljenek. Nem sürgős és nem szükségszerű a

cégek számára az interakciós stratégiák alkalmazása, kifejlesztés pl. szövetség, kooperáció, érdekközösségek stb. létrehozása.

A *játékteória* fogalomkategóriáiban a konstans összegű, vagy a nulla összegű játszmákról esik szó. Amennyit nyer az egyik, annyit veszít a másik. A nyereségek és a veszteségek összege mindig konstans, ugyanaz az összeg. A korrupció elleni küzdelem hasonló eseteiben klasszikus *dilemma-helyzetekkel* állunk szemben. A gazdasági szempontból nyereségnek számító megvesztegetések ugyanis ki vannak téve a büntetőjogi szankciók veszélyének. A vállalat az előtt a dilemma előtt áll, hogy rövidtávú gazdasági sikereket célozzon meg, és ezáltal esetleg bűnös ügyletbe keveredjen.

Az Adam Smithre visszanyúló, új, átfogó *interakciós gazdaságelmélet* célja pont az ilyen dilemmás helyzetek sokszínű variációinak vizsgálata.³⁹ Ennek az alap gondolatnak a lényege a gazdasági élet résztvevői közötti interakció. Az ebben az értelemben vett gazdaságelmélet nem a cselekményelméleti maximalizálási paradigmát, hanem sokkal inkább az interakció-elméleti koordinációs paradigmát részesíti előnyben.⁴⁰ Ezek a kooperációs eljárások mindenképpen feltételezik a résztvevők megállapodását, s emiatt van nagyon fontos szerepe a saját reputációnak, és a vállalat mindenki számára felismerhető *szavahihetőségének*. Ha az ilyen jellegű interakciós eljárásokkal *kooperációs nyereségeket* céloznak meg (tágabb értelemben), akkor éppen az állami intézményekkel szemben központi jelentősége lesz a megbeszélte, kollektív vállalatnak.

Ez azt jelenti, hogy a társadalmilag nem kívánt eredményeket –, mint jelen esetben a korrupció – nem lehet csupán az értékvesztéssel, a résztvevők jellemgyengésével stb. magyarázni, és nem fogható a politikai vagy a jelenlegi jogrendszer alkalmatlanságára sem, hanem – sokkal konkrétabban – az a javaslat, hogy a kívánt eredményt gazdaságilag célozzák meg, azáltal, hogy a korrupció visszaszorításának céljára való tekintettel egészen konkrét, *állami ösztönzéseket* kínálnak a vállalat számára. Az állami szereplők sajnos túl gyakran megfigyelhető *laissez-faire mentalitása*, vagy akár már az állami semmittevés⁴¹ a korrupció elleni küzdelem területén egyszerűen *kontraproduktív*.⁴²

Az állami intézményeknek és a gazdaság szereplőinek ezért: egyrészt a társadalmilag vagy államilag megkívánt eredményeket lehetőleg „közös célokként/érdekeként” kell definiálnia, és azt széles körben nyilvánosságra kell hozni; másrészt a közös célokat csak akkor lehet elérni, ha az egyes vállalatok számára a keretfeltételeket is konkrétan megváltoztatják, és az „új” individuális cselekedetek a gazdaság alanyai számára is elfogadhatóak. A felkínált állami ösztönző-rendszereket és a korrupció leküzdésére irányuló javaslatokat aszerint érdemes

elemezni, hogy a korrupció elleni küzdelemben gazdaságilag is célravezetőek-e.

Röviden: az állam intézményeknek konkrétan meg kell változtatni a gazdasági interakciós feltételeket. A közös cél/érdek tehát azon alapszik, hogy mindkét oldal számára kooperációs nyereségeket teremtsenek. A gazdaság szereplőinek ebből a szemszögéből a hagyományos pusztán (anyagi) *maximálási paradigmát*, amely messze kizárja – legálábbis részben – a képlékeny tényezőket, mint a reputáció és a szavahihetőség, felváltja/kiegészíti egy új *ösztönzési paradigma*. A megfelelő (állami) irányítás elsődlegesen azáltal történik, hogy a gazdaság szereplőinek saját érdekű cselekedetinek feltételeit államilag ösztönözzék.

Az *interakciós gazdaságelmélet* akkor tűnik a korrupciós problematika megoldására alkalmasnak, ha az adott társadalomban *szociáletikai alapkonszenzus* áll fent a korrupció elutasítására.⁴³ Mindez sokkal ésszerűbb és agilisebb aktivitásokat feltételez az állami intézetek részéről, mint ahogy az eddig rendszerint történt.

Röviden: az állami aktivitások, amelyek kimerülnek pusztán a *büntetőjogi normák* létrehozásában, egyedül nem elegendőek és célravezetőek. Ennek megvalósítása a korrupciós problematikára nézve az ún. integritás-szigetek létrehozásának a példájával lehet ábrázolni.

4.2 Integritás-szigetek létrehozása

Ennek a javaslatnak a távoli célja az, hogy egy hosszabb folyamaton belül létrehozzák a „*fair vállalatok közösségét*”, amely (privát)partnerek számára – de akár a hatóságok számára is – szavatolja a korrupciómentes munkavégzést. Ily módon egy *perspektívaváltásról* van szó, amit kiegészítőleg kellene bevezetni a korrupció elleni küzdelem klasszikus intézkedései mellé, és amely a fent leírt alapkonszenzuson (a korrupció általános elutasítása), valamint az interakciós gazdaság alapszik.

A gazdasági kiindulópont az a tény, hogy hosszú távon nem éri meg a korrupció. Azok a vállalatok ugyanis, amelyek egymással erősen konkurens kapcsolatban állnak, részben hatalmas *megvesztegetési pénzeket* fordítanak egy megbízás akvizíciójára. Olyan pénzeket, amelyek aztán hiányoznak nekik a szükséges befektetésekhez egy innováció során, vagy saját folyamataik optimalizálásához. Ez azt jelenti, hogy hosszú távon a korrupció ezeknél a korrump vállalatoknál piaci hátrányokhoz és *innovációs deficitekhez* vezet, a reputációvesztéstől és a vállalat szavahihetőségétől teljesen eltekintve (megfelelő büntetőjogi jogkövetkezmények esetén).

Az új megközelítési mód etikai kiinduló tétele azon alapszik, hogy állami tenderekbe (projektekbe) csak olyan cégek vonhatók be, már a megbízást odaítélést megelőző fázisba is, amelyek rendelkeznek saját etikai kódexszel, vagy pl. saját vállalatuk-

ra nézve kötelező érvényűnek vallják a nemzetközi üzleti életben elvárt viselkedési irányelveket.⁴⁴

Emellett a pusztán formai cselekmény mellett azonban fontosabb⁴⁵, hogy csak olyan vállalatok vehetnek részt a megbízás odaítélésében, akik értékmenedzsmentjükön belül rendelkeznek tanúsított, *auditált integritási programmal*, és ezt igazolni is tudják.⁴⁶ Csak az ily módon tanúsított vállalatok számára megengedhető, hogy részt vegyenek a pályázati eljárásban. Ezt már a kiírási feltételeknél le kellene szögezni, az aszimmetrikus információstruktúra elkerülése érdekében.

Az állami projektben/tervben kiválasztott vállalatokat továbbá kötelezik, hogy kössenek egy úgynevezett *integritási paktumot*. Ezt az integritási⁴⁷ paktumot mind az állami, mind a privát oldal minden projekt résztvevőjének alá kell írni, és az a célja, hogy a projektben résztvevő intézmények *fair módon* (korrupciómentesen) cselekedjenek.

Ezzel az integritási paktummal párhuzamosan intenzív munkát kellene folytatni a nyilvánosságot illetően. Így például létre lehetne hozni egy nyilvános *pódiumvitát*, amelyen pl. a város polgármestere és a korrupció ügyben illetékes ügyészségi vezető mellett részt vehetnek a korrupcióellenes civil szervezetek (pl. Transparency International), az összes érintett mérnöki iroda, minden építő cég, a sajtó, a rendőrség, a szakszervezetek, stb., mégpedig azzal a világos üzenettel, hogy ennek a projektnek korrupció nélkül kell megvalósulnia.

Ebben az esetben a döntő lépés a következő: az integritási paktum és a megelőző nyilvánosságot érintő intézkedések alapján kezdettől fogva egy kívülálló harmadik értékeli a projekt konkrét folyamatait. A legjobb Ernst-Heinrich Ahlf szerint az lenne, ha mindezt egy a korrupció elleni küzdelemben magas szakmai nívók képviselő intézmény vagy szervezet (pl. TI) tenné meg, az ugyanakkor vitathatatlan, hogy mindennek költségvonazata van.⁴⁸

Lehetne továbbá havonta „*kerekasztalt*” rendezni, amelyen részt venne a rendőrség/ügyészség, a vállalatok és az állami funkcionáriusok, valamint egyéb felelősök, azzal a céllal, hogy már elejétől fogva elkerülhető legyen a korrupció, és elmélyítsék az integritási paktumhoz a bizalom alapját.

Ennek az új etikai megközelítési módnak a távoli célja abban áll, hogy létrehozzák a „*fair vállalatok közösségét*”, melynek tagjai olyan vállalatok, amelyek etikai kódexük és auditálásuk alapján mereven elutasítják a korrupciót, és akik egymás között az értékmenedzsment keretén belül is benchmarkingolnak (értékelnek, összemérnek).

Az ilyen magas reputációjú vállalatoknak állami engedményeket is kellene biztosítani – legalábbis a kezdeti fázisban –, amennyiben korrupciómentesen zajlottak le a nagy projektet (pl. adókedvezmények, kb. öt százalék ártámogatás a projekt összköltségé-

re). Természetesen a szerző tisztában van azzal, hogy nem lehet egy csapásra megszüntetni a korrupciót Magyarországon. Mindenesetre olyan folyamatok kerülhetnének bevezetésre, amelyek alkalmasak arra, hogy lehetővé tegyék a korrupcióveszélyes projektek teljes körű, megelőző jellegű figyelemmel kísérését.

5. A jövő kihívásai

Evaluálni kell a korrupció megelőzésére irányuló etikai intézkedéseket. Magyarország még igencsak kezdőnek számít az ilyen intézkedések terén. Lényegében ismeretlen a hasonló jellegű evaluáció. Ajánlatos vezetni a korrupció leküzdésére irányuló etikai *Good/Best-Practice*-intézkedésekről egy aktuális listát egy központi helyen, például a még létrehozandó korrupciós regiszterben. Mivel az *átláthatóság* a korrupció halálos ellensége, hazánkban tovább kell fokozni „*üveg igazgatás*” irányú fejlesztéseket, de nem úgy, ahogy eddig történt, hanem ahogy az már a skandináv országokban szokás.

Jegyzetek

¹ Nyíri Sándor: *A gazdaság, a korrupció és az etika*.

Belügyi Szemle 1995. 2. sz. 3. o.

² Hankiss Elemér: *Társadalmi csapdák, a korrupció*. Magvető Kiadó, Budapest 1979

³ Ádám Antal: *A jogi alapértékek harmóniája és versengése*. Polgári Szemle 2006. július-augusztus. 7-8. sz. A hivatkozott tanulmány IV.3. szerkezeti egységében a felelősségről megfogalmazott gondolatok a hazai politikai szereplők számára megszívlelendők lennének.

(http://www.polgariszemle.hu/app/interface.php?view=v_article&ID=120&paging=1)

⁴Ahlf, Ernst-Heinrich: *Klassische und neuere ethische Strategien zur Korruptionsbekämpfung*. Kriminalistik 8-9/2003. 481. o.

⁵Holthaus, Stephan: *Mission und Korruption: Ergebnisse einer Umfrage unter evangelikalen Missionsgesellschaften*. Evangelikale Missiologie 4/10, 2010. 201-203. o.

⁶Rennstich, Karl: *Korruption eine Herausforderung für Gesellschaft und Kirche*. Quell Verlag, Stuttgart 1990. 51. o.

⁷Petrétei József: *A korrupció jellemzői és az ellene való küzdelem lehetőségei*. Romániai Magyar Jogtudományi Közlöny 2007.4. sz. 30-35. o.

⁸Ahlf, Ernst-Heinrich: *Ethische Aspekte zur Korruptionsbekämpfung*. Kriminalistik 2/1996. 91. o.

⁹Az elméleti keret megalkotója Thomas J. Peters és Robert H. Jr. *Waterman* voltak. Könyvük (In Search of Excellence: Lessons from America's Best-Run Companies) 1982-ben jelent meg és a kritikusai később az érték menedzsment kifejezést használták az elképzelésre. A szerzők szerint a sikerhez vezető út az erős szervezeti kultúra megteremtése. A felsővezetők magatartásukat „továbsugározzák” beosztottjaikra, majd miután ez megtörténik, egy dominó-effektus alapján megnő az elköteleződés, megnő a termelékenység és megnő a profit is. Lásd. bővebben: Czako Ágnes: *Szervezetek, szerveződések a társadalomban; Szervezetszociológiai jegyzetek*. Digitális Tankönyvtár (http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/0010_2A_01_Czako_Agnes_Szervezetek_szervezodesek_a_tarsadalomban-Szervezetszociologiai_jegyzetek/ch16s02.html)

¹⁰Perrow, Charles: *Szervezetszociológia*. Osiris Kiadó, Budapest 2002. 239-245. o.

¹¹Ahlf (2003), 481. o.

¹²Holthuas, Stephan: *Korruption: eine Geissel der Menschheit*. Forum Ethik. Texte zur Diskussion Nr.7. Institut für Ethik & Werte. http://www.ethikinstitut.de/fileadmin/ethikinstitut/redaktionell/Texte_fuer_Forum_Ethik/7-Korruption_Stephan_Holthaus.pdf

¹³A 22 ország: Ausztrália, Belgium, Brazília, Dél-afrikai Köztársaság, Dél-Korea, Amerikai Egyesült Államok, Egyesült Királyság, Franciaország, Hollandia, Hongkong, India, Japán, Kanada, Kína, Mexikó, Németország, Olaszország, Oroszország, Spanyolország, Svájc, Szingapúr, Tajvan. Az indexet 2742 vállalatvezető két kérdésre adott válasza alapján számították ki. Őket arról kérdezték, megítélésük szerint a velük üzleti kapcsolatba lépő külföldi vállalatok mennyire élnek a megvesztegetés eszközével az adott országban. A válaszok alapján a 22 országot egy 0-tól 10-ig terjedő skálán rangsorolták. Lásd. bővebben: www.transparency.hu

¹⁴<http://www.transparency.hu/INDEXEK> (2014.09.01.)

¹⁵Andrássy György: *A korrupcióról etikai megközelítésben*. In: Tanulmányok Dr. Földvári József professzor 80. születésnapja tiszteletére. (Szerk. Gál István László - Hornyák Szabolcs). Pécsi Tudományegyetem Állam-és Jogtudományi Kar, Pécs 2006. 13. o. Andrásy professzor a korrupció lényegét abban látja, hogy az egyik szerződő fél, „a döntéshozatalra jogosult személy nem rendelkezik szabadon a szerződés tárgyával, a döntéshozói magatartással.”

¹⁶Tóth Mihály: *Lehet-e még újat mondani a kriminális korrupcióról?* In: Tanulmányok Dr. Földvári József professzor 75. születésnapja tiszteletére. (Szerk. Tóth Mihály - Herke Csongor). Pécsi Tudományegyetem Állam-és Jogtudományi Kar, Pécs 2001. 154. o.

¹⁷Gulyás Gyula: *A politikai korrupcióról*. In: *Politikai korrupció* (Szerk. Gulyás Gyula). AULA Kiadó, Budapest 2004. 40. o.

¹⁸Gulyási.m. 41.o. Említésre méltó, hogy R. Gandi 1984-es választási kampányában vagy Lopez Portillo elnök 1976 és 1982 között a politikai korrupció „élharcosaiként” komoly politikai tőkét köváltak maguknak.

¹⁹Csepeli György: *A szervezkedő ember – A szervezeti életszociálpszichológiája*. Osiris Kiadó, Budapest 2001. 171-172.o.: „Közszolgálati, közhatalmi, köztulajdon feletti hatalmat gyakorló szervezetek esetében törvény írja elő, hogy akik e szervezetek képviseletében magánszemélyekkel, magánvállalkozásokkal, más szervezetekkel kapcsolatba kerülnek, kötelesek a köz hasznát szem előtt tartó döntéseket hozni, pártatlanságukat nem áldozhatják fel magánérdekeik oltárán.”

²⁰Bannenberg, Britta: *Gesamtgesellschaftliche Strategien gegen Korruption*. In: (Szerk. Möllers, Martin. H.W. - van Oayen, Robert Christian) *Jahrbuch öffentliche Sicherheit 2002/2003*. Sonderdruck. Verlag für Polizeiwissenschaft, Frankfurt am Main 2003. 381. o.

²¹Gál István László: *A pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása az új magyar büntetőjogban*. *Belügyi Szemle* 2013.6.sz. 31-36.o.

²²Hund, Horst: *Wege zur Bekämpfung der Korruption*. Staatsanwaltschaft Bad Kreuznach, Bad Kreuznach 2002, 21.o.; Papanek Gábor: *Nagy nemzetgazdasági hatású „intézmények”: a korrupció és a korrupció elleni küzdelem*. *Periodica Oeconomica* 2009. május. 194.o.

²³Bannenberg, Britta: *Korruption in Deutschland und ihre strafrechtliche Kontrolle – Eine kriminologisch-strafrechtliche Analyse*. BKA. Polizei + Forschung. Band 18. Herman Luchterhand Verlag GmbH, Neuwied und Kriftel 2002. 428. o.

²⁴Elek Balázs: *A büntetéskiszabás egyes kérdései az új Büntető Törvénykönyvben*. *Ügyvédek Lapja* 2013.2.sz. 19-22. o.

²⁵GRECO Group of States against corruption Directorate General of Human Rights and Legal Affairs Directorate of Monitoring: *Third Evaluation Round – Evaluation Report on Hungary on Incriminations (ETS 173 and 191, GPC 2) (Theme I)*. Adopted by GRECO at its 47th Plenary Meeting (Strasbourg, 7-11 June 2010). 18.o. A magyar hatóságok a mentességi szabályok fenntartása mellett érveltek, mivel a privilegizáló rendelkezés célja, hogy az elkövetők a vesztegetést a hatóság tudomására hozza. Sajnos a külföldi nyomásnak engedve a magyar jogalkotó megszüntette az ex lege büntetlenségi szabályt.

²⁶2013.évi CLXV. törvény a panaszokról és a közérdekű bejelentésekről

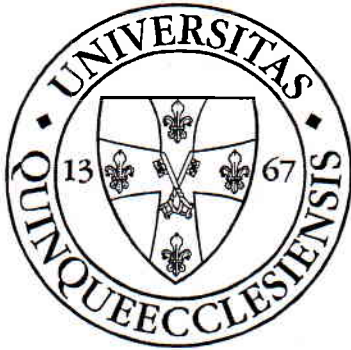
²⁷Aronson. Eliot: *A társas lény*. Akadémiai Kiadó, Budapest 2008. 46-50. o.

²⁸Keckés András: *Az Enron botrány és az üzleti jog rohadt almái*. *Magyar Jog* 2008. 6. sz. 429.433. o

- ²⁹Aibel, Howard J.: *Corporate Counsel and Business Ethics: A Personal Review*. Missouri Law Review Vol. 59, Issue 2, 1994. 429-435. o.
- ³⁰Waters, James A.: *Catch 20.5.: Corporate Morality as an Organizational Phenomenon*. Organizational Dynamics Volume 6, Issue 4, 1978. 7-15. o.
- ³¹Waters i.m. 4-12. o.
- ³²Visegrády Antal: *Jog-és állambölcselet*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs 2003. 193. o. Visegrády Antal véleményével egyet értve: a gazdaságban (gazdasági jogban) a büntetőjogi szankciók nagymértékben hatástalanok, legfeljebb ultima ratio szerepet tölthetnek be.
- ³³Ahlf, i.m. 482-483. o.
- ³⁴Valenkamp, Werner - Knauss, Ina: *Zusammenfassung der Untersuchungsergebnisse und konzeptionelle Folgerungen*. In: (Szerk.Valenkamp, Werner - Knauss) *Korruption - hinnehmen oder handeln?* BKA-Forschungsreihe. Band 34. Bundeskriminalamt, Wiesbaden 1995. 335.o. A szerző még az alábbi javaslatokat említi meg: speciális belső revíziós csoportok létrehozása a hatóságokon belül; független korrupciós bizottságok létrehozása vagy korrupciós parlamenti ombudsman bevonása, aki adott esetben büntetőeljárású intézkedésekhez folyamodhat; a számvevőszék megerősítése; a US-Office of Government Ethics (OGE)-hez hasonló közigazgatási etikai fórum létrehozása ellenőrző intézkedések fejlesztéséhez, értékeléshez/evaluációjához és tanácsadáshoz.
- ³⁵Kaufmann, Franz - Kerber, Walter - Zulehner, Paul: *Ethos und Religion bei Führungskräften: Eine Studie im Auftrag des Arbeitskreises für Führungskräfte in der Wirtschaft*. Kindt Verlag, München 1986. 76-82. o.
- ³⁶Walter, Christian: *Ethik und Technik: Grundfragen - Meinungen - Kontroversen*. Walter de Gruyter & Co., Berlin 1992. 59-67. o.
- ³⁷Wilkesmann, Uwe: *Unternehmensethik und organisationales Lernen - Zur theoretischen Fundierung einer pragmatischer Unternehmensethik*. Die Unterneh-
- mung 55.Jg., Heft 1, 1994. 8-9. o.
- ³⁸Steinmann, Horst - Löhr, Albert: *Grundlagen der Unternehmensethik*. 2., überarbeitete und erweiterte Auflage. Schäffer-Poeschl Verlag, Stuttgart 1994. 171. o.
- ³⁹Homann, Karl - Suchanek, Andreas: *Ökonomik - Eine Einführung*. 2.Auflage. Mohr Siebeck. Verlag. Tübingen, 2000. 398-407. o.
- ⁴⁰Homann - Suchanek i.m. 150. o.
- ⁴¹Jávör István - Jancsics Dávid: *The Role Of Power in Organizational Corruption: An Empirical Study*. Administration & Society 11 December 2013. 15-20. o.
- ⁴²Györfi Anita - Gyurkó Fanni - Földes Ádám: *Állami szervek korrupcióellenes kapacitása*. In: (Szerk.: Vig Dávid) *A Globalizáció kihívásai - Kriminálpolitikai válaszok*. Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest 2010. 232. o.
- ⁴³Ilyen alapkonszenzus azonban hazánkra sajnos nem jellemző. A interakciók politikai dimenzióiról lásd. bővebben: Gulyás Gyula: *A közpolitika paradoxonai*. PhD-disszertáció. Eötvös Lóránd Tudományegyetem Államés Jogtudományi Kar Politikatudományi Doktori Iskola, Budapest 2002. 129-130. o.
- ⁴⁴Ahlf i.m. 485. o.
- ⁴⁵Pulay Gyula: *A korrupció megelőzése a szervezeti integritás megerősítése által*. Pénzügyi Szemle 2014. 2. sz. 156-157. o.
- ⁴⁶Sántha György - Kakatics Lili: *Az integritás szerepe a közigazgatási kultúraváltásban és a korrupció visszaszorításában*. Önkormányzati pénzügy 2011. 5. sz. 14-15. o.
- ⁴⁷Klotz Péter - Pulay Gyula: *Térképen a korrupciós kockázatok - Integritás Felmérés 2011*. Magyar Közigazgatás 2011. 2. sz. 66. o.: „Az integritás szó a latin *intangere* kifejezésből ered, amelynek jelentése: érintetlen. Más szóval, a kifejezés olyasvalakit vagy olyasvalamit jelöl, aki vagy ami romlatlan, sértetlen, feddhetetlen, továbbá megvesztegethetetlenségre, az erkölcsi tisztaság állapotára is utal.”
- ⁴⁸Ahlf i.m. 485. o.

JURA

A Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának tudományos lapja

A tartalomból

STUDIUM

KAZIMIERZ BARAN: The law creation in the Polish – Lithuanian Sejm, 16th through 18th centuries

BESSENYŐ ANDRÁS: A devizahitelek és a római jog

CHRONOWSKI NÓRA: A magyar alkotmánybíráskodás és a közös európai alkotmányos standardok

DRINÓCZI TÍMEA: A vallásszabadság és egyházalapítás az alkotmányos párbeszéd tükrében

CSILLA GRADWOHL: Legal regulation on the right of people with disabilities to be included in the life of the community

HÁGER TAMÁS: A bírói meggyőződés, szubjektív elemek a büntető ítélezésben

JUSZTINGER JÁNOS: A *certum pretium* határain: ármeghatározás a vevő és harmadik személy által

KÓHALMI LÁSZLÓ: Etikai stratégiák a korrupció elleni küzdelemben

MOHAY ÁGOSTON: A nemzetközi jog érvényesülése az uniós jogban a Súlyom-ügy tükrében

PFEFFER ZSOLT: A pénzügyi jog Magyarországon a szocialista korszakban

PÓKECZ KOVÁCS ATTILA: A felentúli sérelem dogmatikai konstrukciója a római jogban és a modern polgári törvénykönyvekben

POLYÁK GÁBOR – NAGY KRISZTINA: A médiatörvények kontextusa, rendelkezései és gyakorlata

SZILOVICS CSABA: Az Európai Unió adójogának jellegzetességei és az adóharmonizáció folyamata

ZSIGMOND ANNA: Vallási és szekuláris értékek az Egyesült Államokban

COLLOQUIUM

ANTAL DÁNIEL: Sérülhet-e a biztonság a nyilvános büntetőeljárásban?

BÖLCSKEI JÁNOS: Az állam és szervei magánjogi jogalanyiségéről

BÖRÖCZ ISTVÁN: A személyes adatok védelmének bírósági gyakorlata Magyarországon

CSÁNYI CSABA: A 9/11-re adható válaszokról

CSEPORÁN ZSOLT: A művészeti alkotás szabadsága a gyakorlatban – Az alanyi kört megillető kiegészítő jogosultság

FARKAS HENRIETTA REGINA: Az előzetes letartóztatás legvitatottabb kérdései a gyakorlatban

GREKSZA VERONIKA: A Yukos-ügy, gazdasági társaságok az Emberi Jogok Európai Bírósága előtt

KAJTÁR EDIT: A munkáltatói utasítás helye a 21. század munkajogában

PAPP ATTILA: 70 éves a népbírói jogszabályunk – még mindig „aktuális”...

FABIO RATO TRABUCCO: Local and Regional Democracy Development in Hungary

TALABOS DÁVIDNÉ LUKÁCS NIKOLETT: Szodómiaperek a XVIII. századi Nagy-Britanniában

TÓTH DÁVID: A pénzhamisítás szabályozásának története Magyarországon

AD HOC

ÁDÁM ANTAL: „The mutual roles of religion and state in Europe” (Edited by Balázs Schanda)

CSOKNYA ÉVA TÜNDE: A pécsi Jogi Kar könyvbemutatója (2014)

HERGER CSABÁNÉ: A Buol-Schauenstein-minisztertanács jegyzőkönyvei

KAJTÁR ISTVÁN: A Schwarzenberg minisztérium jegyzőkönyveinek záró kötete

LÁNCOS PETRA LEA: Szabó Marcel, Greksza Veronika: Right to Water and the Protection of Fundamental Rights in Hungary

LÁSZLÓ BALÁZS: A Jagelló Egyetem és a Pécsi Tudományegyetem jogtörténeti tanszékeinek negyedik közös konferenciája

20. évfolyam
2014. 2. szám